

SURİYE'DEN TÜRKİYE'YE GÖÇÜN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL YANSIMALARI: GAZİANTEP ÖRNEĞİ

Ali Kemal GÜMÜŞ*
Yücel CAN**

ÖZ

Göçün insanlık tarihiyle yaşıt bir kavram olduğu varsayılmaktadır. Türk toplumu hem Osmanlı zamanında hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana birçok göç olayına tanık olmuştur. Suriye Arap Cumhuriyeti'nde 2011 yılının Mart ayında başlayan siyasi çatışmalar sonucunda Türkiye Cumhuriyeti büyük bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu çalışma, yaşanan göç hareketlerinin Suriyeli göçmenlerin üzerinde oluşturduğu etkiler ile genelde Türkiye, özelde Gaziantep halkının göçmenlere yönelik düşünce ve tutumları üzerine odaklanmıştır. Birinci çalışma kapsamında Gaziantep'in çeşitli mahallelerinde yaşayan Suriyeli göçmenlerle yüz yüze anketler gerçekleştirilmiştir. Bu anketlerde göçmenlerin Türkiye'ye geliş nedenleri, Türkiye'yi

*Öğr. Görevlisi, Piri Reis Üniversitesi, İngilizce Hazırlık Bölümü

(akgumus@pirireis.edu.tr) <https://orcid.org/0000-0002-2494-7042>

** Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Uygulamalı Sosyoloji Anabilim Dalı

(ycan@ohu.edu.tr) <https://orcid.org/0000-0002-5782-6570>

Bu makale, birinci yazarın Yüksek Lisans Tez çalışmasından üretilmiştir. (*Suriye'den Türkiye'ye Göçün Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Yansımaları: Gaziantep Örneği*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, Mayıs 2018).

YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C. XVI, No. 1, (Nisan 2023)

Geliş Tarihi: 12 Eylül 2022

Kabul Tarihi: 31 Mart 2023

Bu makaleden alıntı yapmak için: Gümüş, Ali Kemal ve Can, Yücel. (2023, Nisan). Suriye'den Türkiye'ye Göçün Sosyo-ekonomik ve Kültürel Yansımaları: Gaziantep Örneği, *YDÜ SOSBİLDER*, 16(1), 41-63.

tercih sebepleri ve ekonomik durumları incelenmiş, ayrıca Türkiye’de karşılaştıkları tutumlara ve yurtlarına geri dönüşe ilişkin düşünceleri araştırılmıştır. İkinci çalışmada ise Gaziantep’in yerel halkı örneklenerek derinlemesine mülakatlar yapılmış, niteliksel analiz neticesinde yerel halkın göçün ekonomik ve kültürel boyutları ile uyum ve Suriye’ye geri dönüş konularında görüşleri ve tutumları incelenmiştir. Çalışmanın bulgularının Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen göç hareketlerinin sosyal, ekonomik ve kültürel etkilerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Uluslararası göç, iç savaş, Suriye, Suriyeliler, Gaziantep*

ABSTRACT

THE SOCIO-ECONOMIC AND CULTURAL REFLECTIONS OF MIGRATION FROM SYRIA TO TURKEY: THE CASE OF GAZİANTEP

It is assumed that migration is a concept as old as human history. Turkey has witnessed many migratory movements both during the Ottoman period and since the establishment of the Republic of Türkiye. As a result of the political conflicts that started in the Syrian Arab Republic in March 2011, Türkiye has faced a huge wave of migration. This study focuses on the effects of the migration and the thoughts and attitudes of Turkish people in general and Gaziantep in particular towards the Syrian migrants. In the first study, face-to-face surveys were conducted with Syrians living in Gaziantep. In these surveys, the reasons for migrants’ arrival in Türkiye, their economic situation, the attitudes they encountered and their thoughts on returning to their homeland were investigated. In the second study, in-depth interviews were conducted with a sample of the local population on the economic and cultural dimensions of migration, integration and return to Syria. The findings of the study are expected to contribute to a better understanding of the social, economic and cultural impacts of migration movements from Syria to Turkey.

Keywords: *International migration, civil war, Syria, Syrians, Gaziantep*

1. Giriş

2011 yılının Aralık ayında Tunus’ta başlayan ve kısa bir süre içerisinde birçok Arap ülkesine sirayet eden halk hareketleri, Orta Doğu ve Kuzey Avrupa ölçeğinde siyasal ve ekonomik temelli değişim taleplerini gündeme taşımıştır. Arap Baharı olarak da ifade edilen Arap Ayaklanmaları Mısır ve Tunus başta olmak üzere rejim değişikliğine sebebiyet vermiş, Ürdün ve Fas gibi monarşi ile

yönetilen ülkelerde ise yürürlüğe giren reformlarla rejimler istikrarlarını koruyabilmişlerdir. Ancak bazı ülke örneklerinde bahse konu halk hareketleri ülke içerisinde iç çatışmaya neden olmuştur. Tüm bu gelişmeler çerçevesinde 25 Mart 2011’de Suriye Arap Cumhuriyeti’nde başlayan iç savaş hızlı bir şekilde büyük bir insani krize dönüşmüştür. Savaştan sadece Suriye halkı değil, başta Suriye’nin komşu ülkeleri olmak üzere birçok ülke etkilenmiştir. Suriye’deki çatışmaların başlaması ile birlikte, milyonlarca insan göç etmek zorunda kalmış, yüz binlercesi hayatını kaybetmiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNCHR – *United Nations High Commissioner for Refugees*) verilerine göre dünya genelinde 5,334,128 milyon Suriyeli mülteci varken Suriye içerisinde 13.4 milyon yardıma muhtaç Suriyeli bulunmaktadır (UNHCR, 2023). Yaşanan göç dalgasından en çok etkilenenler, göçün sosyolojisiyle doğru orantılı olarak, Suriye’nin yakın sınır komşuları olmuştur. Göç hareketleri neticesinde Suriye ile komşu olan Türkiye, Lübnan ve Ürdün, 2011 yılından bu yana en fazla Suriyeli göçmene ev sahipliği yapan ülkelerin başında yer almaktadır. Bu çerçevede Türkiye, UNCHR’ın rakamlarına 2023 verilerine göre 3,419,328 kişiyle savaşın başından itibaren en çok Suriyeli göçmeni barındıran ülke konumundadır (UNCHR, 2023; GİGM’e göre bu sayı 2022 yılında 3.654.257 olarak verilmiştir). Yaşanan göç dalgası nedeniyle, Akdeniz’de birçok göçmen faciası yaşanmış, iç savaşın yıkıcı etkilerinden kendilerini kurtarmak isteyen yüzlerce insan Avrupa’ya göç etmeye çalışırken yaşamlarını yitirmişlerdir. Türkiye ve Avrupa ülkeleriyle yapılan geri kabul anlaşmasıyla bu ölümlerin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmada; Suriye’de yaşanan iç savaşın ve Suriyeli sığınmacıların Gaziantep halkını sosyo-ekonomik açıdan nasıl etkilediği ve Gaziantep tarafından nasıl etkilendiği araştırılmıştır. 02.02.2023 itibarıyla geçici koruma kapsamındaki Gaziantep’teki Suriyeli sığınmacı sayısı 460.150’dir. Kayıtlı Suriyeli sığınmacı sayısının bu ilde yaşayan toplam kişi sayısına oranı ise %17.76’dır (GİGM, 2023). Bununla birlikte, sığınmacıların Gaziantep ve Türkiye’ye uyumu araştırma konusu edilmiştir (Yıldırımalp ve diğerleri, 2017; Akbulut, 2020). Göçmenlerle birlikte sosyal ve kültürel hayatta yaşanan değişimler ve bu değişimler karşısında Gaziantep halkının bu duruma ve Suriyeli göçmenlere yönelik tutum ve düşünceleri araştırılmış, bunların sebepleri ve sonuçları incelenmeye çalışılmıştır.

2. Literatür Taraması ve Kavramsal Çerçeve

2.1. Göçün Tanımı

Göçün birçok tanımı olmakla birlikte en basit haliyle göç, “bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içerisinde bir yerden başka bir yere gitmesi” olarak tanımlanabilir (Çiçekli, 2013). TDK sözlüğünde göç, “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2023).

Karpat’a göre göç en kısa tanımıyla, “Asıl yerinden, ulaşılmak istenen yere harekettir. Göç sadece bir yerden başka bir yere gitme değildir ve kendi içerisinde kültürel, toplumsal ve sosyo-ekonomik anlamlar taşır” (Karpat, 2014, s. 71). Canatan’a (2013) göre ise göç, sadece mekânsal bir hareketlilikten ibaret değildir, aynı zamanda toplumsal bir hareketliliklerdir. İnsanlar daha iyi yaşam standartlarına erişmek için buldukları yerleri terk edip, yeni mekânlarında daha iyi bir toplumsal duruma ulaşmak için uğraşırlar. Keser’e göre göç kendi içinde farklılıklar barındırır, tamamıyla homojen bir yapı değildir, sebepleri ve sonuçlarıyla toplumları yeniden yapılandırır (Keser, 2011, s. 1). Balcıoğlu ise göçü, “Ekonomik, sosyal ve siyasal sebepler sonucu bireylerin yer değiştirmesi” olarak tanımlamıştır (Balcıoğlu, 2007, s. 15).

2.2. Göç Çeşitleri

Petersen’a (1958) göre dört çeşit göç şekli vardır:

2.2.1 İlkel Göç

İlkel göç, insanların doğa olaylarıyla mücadele edememesi sonucu yaptığı göçtür. Burada bahsedilen ilkelik, insanlığın ilkel dönemi değildir. İlkel göç, ekolojik sebeplerden kaynaklanmaktadır ve doğal çevrenin yarattığı itme etkisiyle oluşur. Petersen’a (1958) göre sanayi öncesi toplumlar muhafazakâr eğilimlere sahiptirler. Göç eden bir topluluk sahip olduğu yaşam tarzına uygun, eskiden yaşadığı yere benzer bir yer arar. Mesela tarım ve hayvancılıkla geçinen bir topluluk göç ettiğinde, tarım ve hayvancılığa müsait yerlere göç eder.

2.2.2 Zoraki ve yönlendirilen göç

İlkel göçlerde asıl faktör doğa olayları iken; zorlama (impelled) göçlerde asıl faktör, sosyal yapıdır. Bu göç tipi iki gruba ayrılmaktadır. Göç edenlerin elinde göç edip etmeme konusunda kısmi bir kontrol varsa, bu göç tipi 'yönlendirilen göç' olarak adlandırılır. Eğer göç edenlerin hiçbir tercih hakkı yoksa, bu göç, 'zorlama göç' ya da 'zoraki göç' olarak nitelendirilir. Nazi Almanya'sında göçe zorlanan Yahudiler bu göç çeşidine sıklıkla örnek gösterilmektedirler.

2.2.3 Serbest Göç

Bahsedilen ilk iki göç tipinde göç edenler edilgen konumdadırlar ve göçün asıl sebebi bireysel etkenler değildir. Göç, ya doğa olaylarından ya da sosyal yapıdan kaynaklanmaktadır. Fakat serbest göçte durum farklıdır. Bu göç tipinde göç edenler, göç etmeyi kendileri tercih etmektedirler (Yalçın, 2004, s. 29).

2.2.4 Kitlesele Göçler

Kitlesele göçler, serbest göçlerin sonucu olarak gerçekleşirler. Serbest göç yoluyla az sayıda öncü bireyin başka bir yere göç ederek kendi ülkeleriyle bağ kurmaları sonucunda o ülkeden göç edenlerin sayısı artar ve göç kitlesele bir hal alır. Bu göç tipine 1960'lı ve 70'li yıllarda Türkiye'den Batı Avrupa'ya, özellikle Almanya'ya, gerçekleşen göçü örnek verebiliriz.

2.3 Göç Teorileri

Göç olgusunu açıklamaya çalışan teoriler arasında Ravenstein'in Göç Teorisi, Kesişen Fırsatlar Teorisi, İtme-Çekme Teorisi, Merkez-Çevre Teorisi, Parekh'in Göç Teorisi, Marksist Teori ve Ağ Teorisi sayılabilir (Yalçın, 2004, s. 22-50). Göç teorileri arasında Ravenstein'in Göç Teorisi, göçün nedenlerini mesafe, ulaşım, maliyet, çevre faktörleri, yaş ve cinsiyet gibi faktörlere bağlar. Kesişen Fırsatlar Teorisi, göçün nedenlerini farklı bölgelerdeki fırsat eşitsizliği ve işgücü piyasalarındaki değişimlere bağlar. İtme-Çekme Teorisi ise göçün nedenlerini ve hedeflerini belirleyen faktörleri açıklar ve insanların baskı, savaş, yoksulluk, işsizlik gibi sorunlar nedeniyle ayrıldığı yerleri "itme" faktörleri, daha iyi yaşam koşulları, iş fırsatları gibi faktörlerle çekildiği hedef yerleri ise "çekme" faktörleri olarak açıklar. Merkez-Çevre Teorisi, ekonomik ve siyasi gücün merkezlerde yoğunlaştığı, çevre bölgelerin ise daha az gelişmiş olduğu bir dünya

düzenine dayanır. Parekh'in Göç Teorisi sınıflaması, göçün nedenlerini ekonomik, sosyal, politik veya çevresel faktörlere bağlar ve farklı göç türlerini gönüllü, zorunlu, kaçak ve geri dönüş göçü olarak sınıflandırır. Marksist Teori, göçü ekonomik faktörlere dayalı bir çelişki olarak ele alır ve emek gücünün sermaye tarafından sömürüldüğünü savunur. Ağ Teorisi, göçün sosyal ağlar ve bağlantılar yoluyla gerçekleştiğini açıklar.

2.4 Türkiye'de Göç

2.3.1 Osmanlı İmparatorluğu Zamanında Göç

Osmanlı İmparatorluğu döneminde farklı din ve ırktan bir çok topluluk, Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyeti altındaki topraklara göç etmiştir. Bu durumun en bilinen örneği; 1492 yılında on binlerce Yahudinin ve Müslümanın, İspanya'dan gemilerle kurtararak, Osmanlı İmparatorluğu topraklarına getirilmesidir. Stanford Shaw, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'dan Yahudilerin göç etmesi için aktif bir şekilde uğraştığını belirtmektedir (Shaw, 2016, s. 31).

Bu dönemde çeşitli kitlesel ve bireysel sığınma hareketleri gerçekleşmiştir (GİGM, 2016). 1672'den 1849'a kadar Macaristan, İsveç ve Polonya gibi Avrupa'nın birçok ülkesinden Osmanlı'ya göç gerçekleşmiştir. Ayrıca, farklı istatistiki veriler bulunmakla birlikte, 1856-1864 senesinde ise Rus Ordusundan kaçan yaklaşık 1.500.000 Kafkas nüfusu Osmanlı İmparatorluğu topraklarına kabul edilerek, Balkanlar'a ve Anadolu'nun çeşitli yerlerine yerleştirilmiştir.

2.3.2 Cumhuriyet Dönemi

Türkiye'ye yönelik kitlesel göç hareketleri, Cumhuriyet'in kuruluş süreci ve sonrasında da devam etmiştir. Bu hareketlerin en somut örnekleri ise şu şekilde özetlenebilir (GİGM, 2016):

- 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan 384 bin kişinin,
- 1923-1945 yılları arasında Balkanlar'dan 800 bin kişinin,
- 1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800 kişinin,
- 1988 yılında Irak'tan 51.542 kişinin,
- 1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin kişinin,

- 1991 yılında I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489 kişinin,
- 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin kişinin,
- 1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17.746 kişinin,
- 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişinin,
- Nisan 2011- Ağustos 2022 arasında Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık 3.6 milyon kişinin Türkiye'ye gelişi.

Kısacası Türkiye, 1922'den bu yana, farklı tarihsel dönemlerde, çok sayıda kişiyi göçmen olarak kabul etmiştir. Yukarıdaki sayılara çalışma ve eğitim gibi amaçlarla gelen yabancılar dahil değildir. Türkiye'ye çalışma, eğitim ve diğer amaçlarla gelmiş olan yabancılara ilişkin rakamlara bakıldığında, özellikle son yıllarda, yüksek sayıda yabancıнын ikamet izni aldığı göze çarpmaktadır. 2021 yılında 1.314.000 olan yabancı ikamet iznine sahip kişi sayısı, 25.08.2022 tarihinde 1.399.000 olmuştur (GİGM, 2022).

2.4 Suriye'den Türkiye'ye Göç ve Mevcut Çalışma

Görüleceği üzere Türkiye, gerek Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerekse Cumhuriyet döneminde, birçok göç olayına sahne olmuştur. Bunlardan en güncel olanı, 2011 yılında Suriye'den Türkiye'ye doğru gerçekleşen göçtür. Geniş kitleler halinde yaşanan bu göç olgusu, çeşitli toplumsal sorunlara da zemin hazırlamıştır. Birleşmiş Milletler İnsani Koordinasyon Ofisi (UNOCHA, 2022) verilerine göre toplam 21.7 milyon nüfusa sahip Suriye Arap Cumhuriyeti'nde 14.6 milyon insan yardıma muhtaç durumdadır. Mevcut krize Ukrayna-Rusya arasındaki devam eden savaştan kaynaklanan buğday kıtlığı da eklenince, 13.9 milyon insan açlıkla da mücadele etmek durumunda kalmıştır. Başta güvenlik sebebiyle olmak üzere Suriye'yi terk etmek zorunda kalan sığınmacıların büyük çoğunluğu, Suriye'ye komşu ülkelerdeki kamplarda veya evlerde kalmaktadır. Bir kısmı ise gittiği ülkede iş bulamadığından dolayı sokakta yaşamak zorunda kalmıştır. Ülkelerinden göç etmek zorunda kalan Suriyeliler büyük oranda Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır'da yaşamlarına devam etmektedirler.

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi tarafından Türkiye'deki Suriyelilere yönelik toplumsal kabul ve uyuma ilişkin kapsamlı bir

araştırma gerçekleştirilmiştir (Erdoğan, 2014). Derinlemesine mülakat, kamuoyu araştırması, medya analizi, STK analizi, uzman görüşmeleri gibi yöntemlerle gerçekleştirilen ve Gaziantep dahil olmak üzere 6 ili kapsayan çalışmada, Türkiye halkının göçmenler konusunda fikirleri ve algıları incelenmiştir. Çalışmada, Türk halkının yabancı düşmanlığına, hatta zaman zaman ırkçılığa kayabileceği tutumlarına rağmen, genel olarak, kabul düzeyinin yüksek olduğu gösterilmiştir. Yer yer yaşanan protestolar ve göçmenlere uygulanan şiddet içerikli tepkiler olsa da bu durum, genel düzeyi bozmamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre Türk halkının kendileriyle Suriyeli göçmenler arasında ciddi bir kültürel farklılık olduğunu düşündüğü tespit edilmiştir. Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu ise göçmenlere vatandaşlık verilmesine kesinlikle karşı çıkılıyor olmasıdır. Sonuç olarak, Türk toplumunun kabul düzeyinin yüksek olduğu ve kabul edici durumun düşmanlığa dönüşme potansiyelinin mevcut olduğu değerlendirilmiştir. Araştırmada krizin iyi yönetilmesi açısından iki noktanın üzerinde durulmuştur. Bunlardan birincisi düzenli kayıtlama, ikincisi ise hem geçiciliğe hem kalıcılığa yönelik eşzamanlı stratejilerin geliştirilmesidir. Araştırmada göç edenlerin etnik-dini özelliklerindeki değişimden de bahsedilmiştir. 11 Nisan 2011'den itibaren gelenlerin çok büyük bir kısmı Sünni Araplardan oluşmaktayken IŞİD şiddetinin artmasıyla birlikte Ezidiler, Ermeniler ve Kürtler gibi başka din ve etnisiteye mensup kişiler de Türkiye'ye sığınmıştır. Bunun önemli bir sonucu olmuş, Türkiye'nin kapılarını insanlık namına açtığı doğrulanmış ve bölge halkının Sünni Arapların gelişini politik tavır olarak görmesinden kaynaklanan tedirginliği azalmıştır.

2021 yılında Antakya'da, sığınmacı statüsündeki 46 kişiden oluşan bir grupta, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak bir çalışma gerçekleştirilmiştir (Delioğlu, 2022). Çalışma grubu, Türk kökenli Suriye vatandaşlarıdır. Çalışmada; sığınmacıların savaş öncesi yaşamları, Türkiye'deki çalışma ve barınma koşulları, Türkiye'ye uyum süreçleri ve günlük hayatta göçmenliğe dair yaşadıkları problemler incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda; Suriye Türklerinin neredeyse tamamının Türkiye'ye göç ettiği, Türkiye'den başka ülkelere göç etmemelerinde ise Türkiye ile kültür, din ve dil birlikteliğinin etkili olduğu, katılımcıların önemli bir kısmının ülkelerine dönme hayali ve umudu taşıdığı belirtilmiştir.

2022 yılında yapılan başka bir çalışmada Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Göç Yönetimi Şube Müdürü ile görüşülmüştür. Çalışmada Suriye göçünün Gaziantep'in kentleşme sürecine ve yerel yönetimlerin faaliyetlerine etkisi ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışmaya göre Gaziantep'teki yoğun Suriyeli nüfus kentsel hizmet ihtiyacını arttırmıştır. Maddi durumu düşük olan Suriyeliler gecekondulu tipi yaşam alanlarını seçtikleri için gettolaşma eğilimi başlamıştır. Yeterli bütçe ayırarak yöneticiler ve yerel yönetimler bu problemin çözümü konusunda çalışmalar başlatmışlardır. Geçen on bir yılda verilen kurslar, eğitimler, dersler, tanıtıcı ve eğitici videolar, broşürler vb. ile uyum süreci sağlanmaya çalışılmıştır (Lale, 2022).

2015 yılında Mardin'de yapılan bir diğer çalışmada, şehirde yaşayan 132 Suriyeli göçmenin uyum durumları, sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri incelenerek analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Suriyeli göçmenlerin uyum sağlama konusunda büyük zorluklarla karşılaşmadığı ve uyumun kolaylaştırılmasını sağlayan birçok faktörün bulunduğu görülmüştür (Hıdır, 2015).

Görüldüğü üzere Suriye'den Türkiye'ye göçe ilişkin önceki çalışmalar, Türkiye genelinde gerçekleştirilen kamuoyu araştırmaları (Erdoğan, 2014), Gaziantep dışındaki illerde (örneğin, Antakya ve Mardin) gerçekleştirilen mülakat ve anketler (Delioğlu, 2022; Hıdır, 2015) ve Gaziantep Yerel Göç İdaresi'yle gerçekleştirilen mülakat (Lale, 2022) olarak özetlemek mümkündür. Ayrıca, önceki çalışmalarda genel itibarıyla göç olgusunun bir tarafındaki paydaşlar (örneğin, göçmenler ve yerel idare) örnekleme oluşturmuş, Gaziantep özelinde hem göçmenlerin hem de yerel halkın görüşlerine yer veren çalışmalar ise sınırlı kalmıştır.

Literatürdeki bu boşluğu bir nebze de olsa doldurmak amacıyla mevcut çalışmada; Gaziantep'te yaşayan Suriyeli göçmenler ile bir anket çalışması, yerel halkla derinlemesine mülakat gerçekleştirilerek göçün sosyal, kültürel ve ekonomik yönlerine ışık tutulması ve göçmenler ile yerli halkın birbirlerine yönelik tutumlarının incelenmesi hedeflenmiştir. Gaziantep'in hem coğrafi konumu-Gaziantep, Suriye'nin en büyük şehirlerinden Halep'e çok yakın mesafededir – hem de sosyo-ekonomik yönüyle sığınmacıların göç ettiği yerlerin başında gelmesi ve halihazırda bu kentte yaşayan göçmen sayısının oldukça

yüksek olması dolayısıyla konunun ele alınması için uygun bir örneklem sunduğu düşünülmektedir.

3. Anket Çalışması

3.1. Örneklem

Anket çalışması, 2014 yılının Kasım ayında başlamış ve 2015'in Şubat ayında tamamlanmıştır. Çalışmanın yapıldığı zaman diliminde Gaziantep'teki Suriyeli nüfusu, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, 366.000 civarında olup, bu sığınmacıların yaklaşık 25.000'i kamplarda yaşamaktaydı. Araştırma kamp dışında yaşayanlara odaklanmış, kamplarda yaşayan göçmenler araştırmaya dahil edilmemiştir. Çalışmanın örneklemini 261 kişi oluşturmaktadır. Örneklemin Gaziantep geneline yansıtması amacıyla veriler, Gaziantep'in 2 merkez ilçesi olan Şahinbey ve Şehit Kamil ilçelerindeki 7 ayrı mahallede toplanmıştır.

3.2. Veri Toplama Aracı

Katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik bilgilerinin toplanması ve Türkiye toplumuna yönelik tutum ve düşüncelerinin ölçülmesi için çoktan seçmeli, açık uçlu ve evet-hayır şeklinde formüle edilmiş ve Arapça dilinde hazırlanmış 27 soruluk basılı bir anket oluşturulmuş ve yüz yüze görüşme şeklinde uygulanmıştır (anket için bkz. Gümüş, 2018).

3.3. Bulgular ve Tartışma

Anket çalışmasının bulguları; demografik bulgular, Türkiye'ye geliş nedenleri ve Türkiye'yi tercih sebepleri, ekonomik bulgular ve göçmenlerin karşılaştıkları tutumlara ve yurtlarına geri dönüşe ilişkin düşünceleri konu başlıkları altında değerlendirilmiş, bulgular aşağıda özetlenmiştir.

3.3.1. Demografik Bulgular

Çalışmaya dahil edilen 261 katılımcının %73'ü erkek, %27'si kadındır. Katılımcıların yaşları, 12-18 (%19), 18-30 (%42), 30-45 (%28), 45-60 (%10), 60 ve üzeri (%1) şeklindedir. Eğitim seviyelerine bakıldığında; katılımcıların %7'sinin herhangi bir formal eğitim almamış olduğu, %34'ünün ilkökul,

%33'ünün lise, %23'ünün üniversite ve %3'ünün ise lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların %45'i evli, %52'si bekar, %2'si boşanmış ve %2'si de duldur. Katılımcıların dil arka planları incelendiğinde; %52'sinin yalnızca Arapça konuştuğu, %30'unun Türkçe, %6'sının Kürtçe ve %13'ünün diğer dilleri konuştuğu görülmüştür. Katılımcılarının %73'nün erkek olması alanda gerçekleştirilen önceki çalışmalarla benzerlik taşımaktadır (Hıdır, 2015). Hıdır'ın (2015) yaptığı çalışmada da katılımcılar %67 gibi yüksek bir oranda erkeklerden oluşmaktaydı. Bu eğilimin ardındaki temel sebep, kadınların yabancı biriyle konuşmayı erkeklere kıyasla normal karşılamamalarıdır.

3.3.2. Türkiye'ye Geliş Nedenleri ve Türkiye'yi Tercih Sebepleri

Şekil 1A'da görülebileceği üzere katılımcıların çoğunluğu, bir yıldan fazla bir süre önce Türkiye'ye giriş yapmıştır. Türkiye'ye geliş nedenlerinin başında ise savaş ve iç karışıklıktan kaçış (%72.3) yer almakta olup, ikincil sebep olarak iş (%13.6) ve eğitim (%9.8) arayışı yer almaktadır (Şekil 1B). İç savaşın azalttığı iş ve eğitim olanaklarının Türkiye'ye ve özelde Gaziantep'e göçü tetiklediği anlaşılmaktadır. Gaziantep'teki iş ve eğitim imkanları bu ile gerçekleşen göçü etkilemiştir. Örneğin, çalışmanın yapıldığı zaman itibarıyla Gaziantep'te bir devlet üniversitesiyle birlikte toplam 3 üniversite bulunmaktadır.

Şekil 1. Katılımcıların Türkiye'ye geliş zamanları ve nedenleri

A.

B.

Göç için Türkiye'nin ve Gaziantep'in tercih edilmesinin sebepleri Şekil 2'de özetlenmiştir. Görüleceği üzere hem Türkiye hem de Gaziantep'in tercih edilme nedenlerinin başında **yakınlık** gelmektedir. Türkiye'ye gelme sebebi olarak yakınlığı belirtenlerin oranı %63, Gaziantep'i tercih etme sebebi olarak yakınlığı belirtenlerin oranı ise %57.4 olmuştur. Halep gibi Gaziantep'e otobüsle 1.5 saat uzaklıktaki kalabalık bir şehrin varlığı düşünüldüğünde bu bulgu hiç şaşırtıcı değildir. Ekonomik fırsatlar, demokrasi ve tanıdık/akrabaların varlığının da göç için Türkiye ve Gaziantep'in tercih edilmesinde belli bir ölçüde rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 2. Katılımcıların Türkiye'yi ve Gaziantep'i tercih etme sebepleri.

A.

B.

Coğrafi yakınlığın tercih sebebi olması Hıdır'ın (2015) çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Mevcut çalışmada coğrafi yakınlıktan dolayı Gaziantep'i tercih ettiğini söyleyenlerin oranı %57.4 iken, Hıdır'ın (2015) çalışmasında coğrafi yakınlıktan dolayı Mardin'i tercih etme oranı %53.8'dir.

3.3.3. Ekonomik Bulgular

Çalışmaya katılan göçmenlerin çoğunluğu (%59.9) anketin uygulandığı zaman itibarıyla sürekli bir işte çalışmamaktadırlar (Şekil 3A). Sürekli bir işte çalışmakta olan katılımcıların çoğunluğu (%39.8) işlerini kendi başvuruları ile bulduklarını bildirmiştir (Şekil 3B). Bununla birlikte tanıdıklar (%23.8) ve önceden gelmiş diğer göçmenlerden (%13.6) yardım alarak iş bulduğunu belirten

katılımcılar da vardır. Ayrıca kendi işini kuran katılımcıların oranı da nispeten yüksektir (%22.8).

Şekil 3. Katılımcıların çalışma durumları ve iş bulma şekilleri.

A.

B.

Ekonomik durum ile ilişkili son soruda katılımcıların kazançlarını yeterli bulup bulmadığı sorulmuştur. Şekil 4'te görüleceği üzere çalışmaya katılan göçmenlerin büyük çoğunluğu (%84) kazançlarının yeterli olmadığını belirtmiştir.

Şekil 4. Katılımcıların kazançlarının yeterli olup olmadığına ilişkin görüşleri.

3.3.4. Göçmenlerin Karşılaştıkları Tutumlara ve Yurtlarına Geri Dönüşe İlişkin Düşünceleri

Anketin son kısmında katılımcıların işyerinde ve günlük yaşamda karşılaştıkları tutumlara yönelik düşünceleri ve yurtlarına geri dönme istekleri sorgulanmıştır. Katılımcıların çoğunluğu, hem işyerinde (%40.9) hem de günlük yaşamda (%46.8) göçmen olmaktan kaynaklı farklı bir tepki görmediklerini bildirmiştir (Şekil 5). Bununla birlikte katılımcıların önemli bir kısmı işyerinde (%28.6) ve gündelik yaşamda (%38.2) göçmen olduğu için olumsuz tutum ile karşılaştığını bildirmiştir. Son olarak özellikle işyerinde (%30.5), ama bir ölçüde günlük yaşamda da (%15) göçmen olduğu için kendilerine özellikle yardım edildiğini söyleyen katılımcılar da bulunmaktadır.

Şekil 5. Katılımcıların işyerinde ve günlük yaşamda karşılaştıkları tutumlara ilişkin düşünceleri.

A.

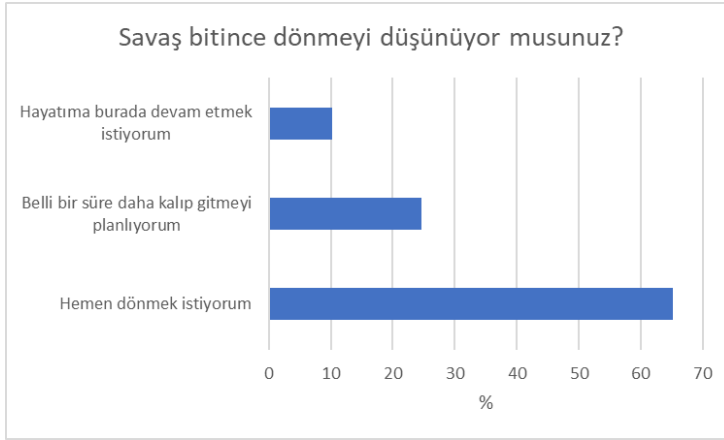
B.

Anketin burada ele alınan son sorusunda katılımcılara savaş bitince yurtlarına dönmeyi düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Çalışmaya katılan göçmenlerin büyük çoğunluğu (%65.1) savaş bitince hemen yurtlarına dönmek istediklerini belirtmiştir (Şekil 6). İkinci olarak en çok tercih edilen seçenek ise belli bir süre daha Türkiye’de kalıp daha sonra dönmektir (%24.7). Katılımcıların az bir kısmı (%10.2) ise hayatlarına Türkiye’de devam etmek istediklerini bildirmiştir. Bu sonuçlar daha önceki çalışmalarla önemli ölçüde örtüşmektedir (Delioğlu, 2022). Delioğlu’nun (2022) çalışmasında da Antakya’da ikamet eden

Suriye Türkleri ile yapılan görüşmelerde katılımcıların çoğunun memleketlerine dönmek istedikleri ifade edilmiştir.

Şekil 6. Katılımcıların yurtlarına geri dönüşe ilişkin düşünceleri.

4. Derinlemesine Mülakat Çalışması

Araştırmanın ikinci kısmını, Gaziantep'teki yerel halkı örnekleyerek yapılan mülakatlar oluşturmaktadır.

4.1. Örneklem

İkinci çalışmanın örneklemini, Gaziantep'te yaşayan, yaşları 23 ila 54 arasında değişen ve Türkiye vatandaşı olan 10 kişi (3 kadın, 7 erkek) oluşturmuştur. Katılımcılar, farklı meslek grupları arasından (ev hanımı, esnaf, öğrenci, öğretmen, akademisyen, apartman görevlisi, taksici, memur) ve farklı mahallelerden (Şehitkâmil merkez ilçesi: Hacıbaba Mahallesi, Karşıyaka Mahallesi, 29 Ekim Mahallesi; Şahinbey merkez ilçesi: 60. Yıl Mahallesi, İstiklal Mahallesi, Düztepe Mahallesi) seçilmiştir.

4.2. Veri Toplama Aracı

Derinlemesine mülakat çalışması kapsamında yarı yapılandırılmış sorular oluşturulmuştur. Sorular; Suriyeli göçmenlerin günlük hayat, ekonomi, iş hayatı, sosyal ve kültürel hayat üzerindeki etkileri ile göçmenlerin Suriye'ye geri dönüşü konularına odaklanmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanıldığından dolayı herkese her soru sorulmamış, fakat alınması gereken her cevabın alınması için azami dikkat gösterilmiştir. Bazı katılımcılar soruların sorulmasını beklemeden sohbet havası içerisinde soruların tümüne cevap niteliğinde fikirlerini açıklamışlardır. Bazıları ise soruların araştırmacı tarafından sorulmasını tercih etmiştir.

4.3. Bulgular ve Tartışma

Katılımcılar ile gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar ses kaydı alınarak kaydedilmiş, ardından tüm kayıtlar deşifre edilmişlerdir. Çeviriyazılar niteliksel analize tabi tutularak çalışma öncesinde belirlenen konular bakımından incelenmiştir. Bu bağlamda çalışmanın odak noktası olarak belirlenen ekonomi, uyum, kültürel yakınlık, komşuluk ve Suriye'ye geri dönüş konularına ilişkin katılımcı görüşleri derlenmiştir. Bu görüşler, aşağıda ilgili başlıklar altında özetlenmiş ve tartışılmıştır.

4.3.1. Ekonomi

Araştırmaya katılanların önemli bir kısmı, göçmenlerin ekonomiye yük olduklarını düşünmektedir. Sadece iki kişi yük olmadıklarını ifade etmiştir. Genel olarak sığınmacıların işsizliğe sebep olduğu ifade edilmiştir. Bu bulgu, önceki çalışmalarla örtüşmektedir (Erdoğan, 2014). Erdoğan'ın (2014) çalışmasında da Suriyeli göçmenlerin ekonomiye yük oldukları fikrinin yüksek bir oranda desteklendiği belirtilmiş, katılımcıların yaklaşık %55'inin "Suriyeliler işimizi elimizden aldı" önermesine katıldığı tespit edilmiştir. Bu durumun anlaşılır olduğu düşünülebilir. Zira bu tür toplumsal göçlerde göç alan tarafta ilk endişe edilecek konular arasında işsizlik ve ekonomi yer alabilir. Araştırmanın yapıldığı tarih itibarıyla Türkiye'nin 5 yılda 3 milyonun üzerinde Suriyeli'ye kapılarını açtığı düşünüldüğünde yerel halkın tepkisi daha iyi anlaşılacaktır. Göçmenlerin işsizliğe sebep olup olmadıkları şüphelidir. TÜİK verilerine bakıldığında nüfusu arttığı halde işsizlik oranı azalan ilk üç il Gaziantep, Kilis ve Adıyaman'dır. Bu

durum Erdoğan (2014) tarafından göçmenlerin kendi ülkelerindeki sermayeyi Türkiye'ye taşımış olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

4.3.2. Uyum

Uyum konusunda bazı endişeler söz konusu olsa da katılımcıların yarısından fazlası sığınmacıların Gaziantep'e uyum sağladıklarını düşünmektedir. Her ne kadar çoğunluk sosyal düzene uyum sağlandığını belirtse de, yine de bazı katılımcılar, uyum konusunda bazı güçlükleri vurgulamışlardır. Özellikle trafikte, resmi dairelerde ve şehir genelinde çok fazla Suriyeli olduğu ve bunun halkın yaşam alanını kısıtladığı, çevreye ve kendilerine çeşitli güçlükler çıkardığı söylenmektedir. Bu konuda eleştiri alan noktalar, özellikle göçmen hanelerinin kalabalıklığı ve sebep olduğu söylenen gürültüdür. Mevcut bulgulardan biraz farklı olarak önceki benzer bir çalışmada katılımcıların %67'si Suriyelilerin topluma uyumu konusunda olumsuz bir bakış açısı sergilemiştir (Erdoğan, 2014).

4.3.3. Kültürel Yakınlık

Kültürel olarak kendilerini Suriyelilere yakın bulduğunu söyleyenlerin oranı ile yakın bulmayanların oranı hemen hemen aynıdır. Bazı katılımcılar dinin önemini özellikle vurgulamış, onları kabullenmekte dinin etkisinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Başka bir dikkat çekici ayrıntı ise bir katılımcının benzer bir durum Ermenistan gibi bir ülkeyle yaşanmış olsaydı aynı yakınlığı hissetmeyeceğini, ancak yine de göçmenlerin kabulünün bir insanlık görevi olduğunu söylemesidir. Bu durum, din faktörünün yakınlaştırıcı bir unsur olmakla birlikte ayrıştırıcı bir durum olarak görülmeyebileceğini yansıtmaktadır. Benzer bulgular önceki bir çalışmada da (Erdoğan, 2014) elde edilmiş, bu çalışmada da Suriyeli göçmenlerin kabulünün dayanak noktasının insani bakış açılığı olduğu tespit edilmiştir. Gelenlerin diline-dinine ve etnik yapısına bakılmaksızın alınması gerektiği ve bunun insanlık görevi olduğu belirtilmiştir.

Çalışmada dikkat çeken başka bir ayrıntı ise dindar olduğunu belirtip, ya da bunu sözleriyle ima edip, kültürel olarak yakın hissetmeyenlerin oranının az olmamasıdır. Hatta, Suriyeli sığınmacılara karşı en sert dili kullanan katılımcı dindar olduğunu belirtmiştir. Bu durum, Suriyeli sığınmacılara duyulan yakınlığın din temelli olmayabileceğini göstermektedir.

4.3.4. Komşuluk

Katılımcıların yarıya yakını Suriyelilerle komşu olmak istemediğini, hatta aynı sitede ve mahallede bile kalmak istemediğini belirtmiştir. Buna gerekçe olarak güvenlik konusu ileri sürülmektedir. Üç katılımcı Suriyelilerle komşu olduğunu ve bunda herhangi bir sorun görmediğini beyan etmiştir. Dört katılımcı ise Suriyeli göçmenlerle aynı sitede veya aynı mahallede olduklarını ve bunun hiçbir problem teşkil etmediğini söylemiştir. Bu konuda benzer bulgular önceki bir çalışmada da rapor edilmiş (Erdoğan, 2014), bu çalışmadaki katılımcıların yarısı Suriyeli biri ile komşu olmak istemediğini, yarısı ise bu konuda bir sıkıntı görmediğini bildirmiştir.

4.3.5. Suriye'ye geri dönüş

Katılımcıların büyük bir kısmı sığınmacıların kalıcı olacağını ve bunun çok arzu ettikleri bir durum olmadığını ifade etmiştir. Kalıcı olmalarının toplumsal ve ekonomik problemlere sebep olacağını belirtmişlerdir. Bununla birlikte katılımcıların neredeyse tamamı Suriyeli göçmenlerin savaş devam ederken zorla geri gönderilmeleri fikrini desteklememiş, bunun insanlığa sığmayacağını ifade etmiştir. Savaş bittikten sonra ise genel itibarıyla zorla da olsa geri gönderilmeleri gerektiği görüşü hakimdir. Az sayıda katılımcı ise zorlama olmaksızın ciddi teşvikler yapılabileceği görüşündedir. Genel olarak katılımcılar, sığınmacıların tamamının geri gideceğine inanmamakta, az da olsa mutlaka bir kısmının kalıcı olacağını düşünmektedir. Birlikte değerlendirildiğinde bu bulgular, genel bakış açısının insani temelli olduğunu göstermekte, Gaziantep halkının birçok olumsuzluktan memnuniyetsizlik duymakla birlikte genelde sığınmacıları kabullenici bir eğilime sahip olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte, mültecilere karşı ılımlı bir yaklaşıma sahip olanlar dahil katılımcıların çoğunluğu, ülkeye daha fazla mülteci kabul edilmesi konusunda çekinceli olup, kabul potansiyelinin doyum noktasına ulaştığı görüşündedir. Önceki çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmış, savaş devam ederken Suriyeli göçmenlerin geri gönderilmelerine karşı çıkılırken göçmenlerin kalıcı olması durumunda ileride büyük problemlere sebep olacağını düşünenlerin oranının yüksek olduğu belirtilmiştir (Erdoğan, 2014).

Yine önceki çalışmalara (Erdoğan, 2014) paralel olarak mevcut çalışmada katılımcıların önemli bir kısmı Suriyeli göçmenlere vatandaşlık verilmesine karşı

çıkmıştır. Türkiye’de yardıma muhtaç birçok insan varken Suriyelilere geniş çapta yardımcı olarak vatandaşlığa almak, Toplu Konut İdarisi desteğiyle ev vermek gibi uygulamaların adaletsiz bir yaklaşım olacağı ifade edilmiştir. Mülakatlar yapılırken dikkat çeken önemli bir diğer nokta, katılımcıların birçoğunun Suriye’den gelen göçmenleri savaştan ve vatanını savunmaktan kaçan insanlar olarak görmesidir. Özellikle kadın ve çocukların gelmesine daha müsamaha gösterilirken genç erkeklerin gelmesinden rahatsız olduğu saptanmıştır.

5. Sonuç

Her göç sosyal, kültürel ve ekonomik değişim ve etkileşime sebep olmaktadır. 2011 Mart ayında Suriye Arap Cumhuriyeti’nde başlayan iç savaş milyonlarca insanın yer değiştirmesine, yüz binlercesinin ölümüne sebep olmuştur. Birçok Suriyeli sığınmacı, başta Türkiye ve civar ülkeler olmak üzere, dünyanın farklı yerlerine göç etmiştir. Bu göçten en çok etkilenen ülkelerin başında şüphesiz Türkiye, başta Gaziantep olmak üzere Türkiye’nin Güneydoğu Anadolu illeridir.

Anket çalışması ile elde edilen bulgular, Suriyeli göçmenlerin göç etmek için hem Türkiye hem de Gaziantep’i tercih etme nedenlerinin başında yakınlık olduğunu göstermiştir. Anket çalışmasının örneklemini oluşturan göçmenlerin çoğunluğunun anketin uygulandığı zaman itibarıyla sürekli bir işte çalışmadığı, kazançlarının da yeterli görülmediği elde edilen bulgular arasındadır. Anket çalışmasının bir diğer sonucu, göçmen katılımcıların çoğunluğunun hem iş hayatında hem de günlük hayatta göçmen olmaktan kaynaklı farklı bir tutumla karşı karşıya gelmediklerini bildirmiş olmalarıdır. Katılımcıların %41’i farklı bir muameleye maruz kalmadığını belirtmiştir. Yine de bu ortamlarda olumsuz tutum ile karşılaştığını söyleyen önemli oranda katılımcı da mevcuttur. Katılımcıların %29’u göçmen olmasından dolayı olumsuz tepkilere maruz kaldığını ifade etmiştir. Bu durumla ilişkili bir diğer bulgu, göçmen katılımcıların büyük bir kısmının savaş bittikten hemen sonra ülkelerine dönmek istemeleridir. Suriyeli göçmenlere uygulanan anket çalışmasının sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, genel itibarıyla, sistematik bir ayrımcılık ve olumsuz tavır bildirilmemiş olmakla birlikte göçmenlerin çoğunun ekonomik sorunlar çektikleri, bir kısmının iş ve gündelik yaşamlarında güçlüklerle karşılaştıkları ve mümkün olduğunda yurtlarına dönmek istedikleri anlaşılmaktadır.

Derinlemesine mülakat çalışmasında Gaziantep'in yerli halkı örnekleme dahil edilmiş, Suriyeli göçmenlere ilişkin görüşleri niteliksel analize tabi tutulmuştur. Bu çalışmanın bulguları, genel itibarıyla katılımcıların, göçmenlerin ekonomiye yük olduklarını düşündüğünü ortaya koymuştur. Toplumsal uyum konusunda bazı güçlüklerle değinilmişse de katılımcıların önemli bir kısmı sığınmacıların Gaziantep'e uyum sağladıklarını düşünmektedir. Suriyeli göçmenlere yönelik yaklaşımlarda din faktörünün yakınlaştırıcı bir unsur olduğu, bununla birlikte genel bir insancıl yaklaşımın da etkili olduğu anlaşılmıştır. Son olarak katılımcılar genel olarak göçmenlerin kalıcı olmasını arzu etmemekte, savaş bittikten sonra ise ülkelerine dönüş yapmalarının gerekli olduğunu düşünmektedir. Bulgular insani krizden kaynaklı olarak göçmenlere yönelik kısa vadeli bir hoşgörü ve uyum ortamının bulunmasıyla birlikte bu durumun uzun vadede sürdürülebilir olmadığına işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

Akbulut, A. (2020). Suriyelilerin Uyum Sürecinde Devlet Kurumları ve STK'ların Rolü. *Turkish Studies – Social Sciences*, 15(5).

Balcıoğlu, İ. (2007). *Sosyal ve Psikolojik Açıdan Göç*. Elit Kültür Yayınları.

Canatan, K. (2013). Avrupa Toplumlarının Göç Algıları ve Tutumları: Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 27. Sayı, 2013/2, 317-332.

Çiçekli, B. (2013). *Açıklamalı Göç ve İltica Hukuku Terimleri Sözlüğü*, s.39-40.

Delioğlu, M. (2022). Antakya'ya Göç Eden Suriye Türklerinin Perspektifinden Göç ve Göçmenlik Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Anasay*, (20), 239-270.

Erdoğan, M. M. (2014). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum. *Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-Hugo*.

GİGM. (2016). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Türkiye Rapor. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf

GİGM (2022). T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Gümüş, A. K. (2018). Suriye'den Türkiye'ye Göçün Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yansımaları: Gaziantep Örneği. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, Niğde.

Hıdır, A. (2015). Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği/Adaptation of the Syrian Immigrants to Urban: A Case Study of Mardin. *Mukaddime*, 5(2), 53-70.

Karpat, K. (2015). Önsöz, Türkiye'nin Göç Tarihi, 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler, (Derleyenler: M. Murat Erdoğan, Ayhan Kaya) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul, Haziran 2015, XXIII-XL.

Keser, İ. (2011). Göç ve zor: Diyarbakır örneğinde göç ve zorunlu göç. Ütopya Yayınevi.

Lale, L. (2022). Suriye Göçünün Türkiye'nin Kentleşme Süreçlerine Etkileri: Gaziantep Kenti Örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 9(4), 75-96.

Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57.

Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *American Sociological Review*, 23(3), 256-266.

Ravenstein, E. G. (1885). The laws of migration. *Journal of the statistical society of London*, 48(2), 167-235.

Shaw, S. (2016). The Jews of the Ottoman Empire and the Turkish Republic, Springer Publishers.

Stouffer, S. A. (1940). Intervening opportunities: a theory relating mobility and distance. *American sociological review*, 5(6), 845-867.

UNCHR. (2021). United Nations High Commissioner for Refugees, The UN Refugee Agency. <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>

UNCHR. (2023). United Nations High Commissioner for Refugees. Total Registered Syrian Refugees, <https://data.unhcr.org/en/situations/syria>

UNOCHA. (2022). United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. <https://www.unocha.org/syria>

TDK. (2023). Türk Dil Kurumu. Göç. <https://sozluk.gov.tr>

Yalçın, C. (2004). Göç sosyolojisi. *Anı Yayıncılık*.

Yıldırım, S., İslamoğlu, E., ve İyem, C. (2017). “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma”, *Bilgi* 35, Kış/ Winter, 107-126. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/453989>